Тема: ПРОЯВ КАТЕГОРІЙ ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Зміст категорії честь

Серед понять, що являють собою моральну самосвідомість виокремлюються честь та гідність. Честь визначає людську відповідність прийнятим нормам і стандартам моральної поведінки у відповідності до людської станової, професійної, соціальної, національної та будь-якої іншої групової причетності. Це визначення своєї відповідності високим вимогам того угрупування, членом якого є людина. Нормативним виразом таких вимог ставав кодекс честі, що досить жорстко детермінував людську поведінку особливо у попередні епохи. Гідність більш широко визначає людську самооцінку - в масштабі загальнолюдських вимірів індивідуального Я. Це масштаб людяності як такої у прояві конкретного індивіда, як по відношенню до інших (повага), так і по відношенню до себе (самоповага) як межі гранично допустимого.

Честь — це категорія етики, що характеризує особистість з позиції готовності відстояти, підтримати достоїнство, репутацію свою особисту чи соціальної групи, до якої вона належить. Це може бути честь сім'ї, дівчини, юнака, честь лікаря, вчителя, військового, громадянина. Поняття честі тісно пов'язане з поняттям "гідність". За СУ. Гончаренком гідність — це поняття моральної свідомості, в якому виражається уявлення про самоцінність людської особистості, її моральну рівність з усіма іншими. Це категорія етики, що відображає моральне ставлення індивіда до самого себе та суспільства до нього. Як форма вияву суспільної та моральної свободи поняття "гідність" включає право людини на повагу, визнання її прав і одночасно передбачає усвідомлення нею свого обов'язку і відповідальності перед суспільством.

У народі поняття честі виступає важливим критерієм моральної досконалості особистості. Тому молодим завжди нагадують: "Бережи одяг знову, а честь змолоду", "Безчестя гірше смерті", "З честю пройдеш цілий світ, без честі — й ні до сусід", "Кому честь, тому й слава", "Хто честі не має, ані сто кувачів йому не прикує". Глибоку думку висловив з цього приводу французький філософ Вольтер: "Честь — це діамант на руці у доброчинності". Вихована люди, підкреслюючи відповідальність за свої дії, відстоюючи свою гідність перед іншими людьми, говорять: "Честь маю". В етиці наших предків є правило: життя — Вітчизні, душу — Богові, серце — жінці, честь — нікому. Шкода, але в нашу добу ці значущі слова втрачають свою сутність.

На відміну від гідності моральна цінність людини в понятті "честь" пов'язується з її реальною життєдіяльністю, соціальним статусом, визнаними чеснотами. Якщо уявлення про гідність особи ґрунтується на принципі рівності всіх людей у моральному сенсі, то в понятті "честь" люди оцінюються диференційовано, що знаходить відображення в понятті "репутація" ("добра репутація ", " погана репутація ").

Честь — особливе моральне ставлення людини до себе, що виявляється в усвідомленні свого соціального статусу, роду діяльності й моральних заслуг, і відповідне ставлення до неї суспільства, яке рахується з її репутацією.

Честь людини, на думку Г.-В.-Ф. Гегеля, полягає в тому, щоб стосовно задоволення своїх потреб вона залежала тільки від свого працелюбства, від своєї поведінки і від свого розуму. "...Честь — це нагорода, яка присуджується за доброчесність... Для кого навіть честь — дрібниця, для того і все інше [нікчемне]" (Арістотель). "Протилежністю честі є безчестя, або ганьба, яка полягає в поганій думці і презирстві інших" (Б. Мандевіль).

Визнання гідності, тобто самоцінності кожної людини, залежить від суспільства, його економічного ладу та політичного режиму, від його здатності забезпечити утвердження невідчужуваних прав громадян. Від цього залежить і те, наскільки особистість зможе у своїй діяльності не заплямувати, зберегти свою честь.

2. Поняття гідності

Як поняття моральної свідомості й категорія етики "гідність" розкриває моральне ставлення людини до себе, а також ставлення до неї інших людей і суспільства загалом. Вона виражає уявлення про безумовну цінність кожної людини, яка або реалізувала себе, або може реалізувати в майбутньому. Визнання гідності кожної людини випливає з принципу рівності всіх людей у моральному сенсі, прав на повагу безвідносно до соціального статусу. Таке визнання є неодмінною передумовою моральних відносин між людьми. Суспільство повинне визнавати гідність кожної людини незалежно від її віку і реальних чеснот.

«Гідність» – це суб’єктивне поняття і цим воно відрізняється від об’єктивної категорії «честі». Усвідомлення самою людиною та оточуючими її особистостями того факту, що дана конкретна особа володіє певними позитивними етичними або розумовими властивостями, прийнято називати «гідністю». Отже «честь» — це об’єктивна оцінка людини, яка підкреслює її морально-етичну недоторканість в навколишньому середовищі. Поняття

«гідності» визначається, в першу чергу, саморозумінням людини, та носить суб’єктивний характер.

Гідність — особливе моральне ставлення людини до себе, що виявляється в усвідомленні своєї самоцінності й моральної рівності з іншими людьми; ставлення до людини інших людей, в якому визнається її безумовна цінність.

Визнання суспільством гідності людини позитивно впливає на розвиток почуття її власної гідності як форми самосвідомості. Це визнання вона сприймає як свідчення об'єктивного існування її гідності, навіть за відсутності її моральних чеснот. А це сприяє формуванню самовимогливості і самоконтролю людини, що належить до передумов її самовдосконалення. Адже, як стверджував французький філософ Шарль-Луї Монтеск'є (1698—1759), окремі пороки виникають від дефіциту в людини самоповаги. Почуття власної гідності чинить "опір духу інстинкту" (Ф. Шіллер). Гідність надає людській діяльності, "всім її прагненням найвищого благородства" (К. Маркс).

Гідність як абстрактна властивість конкретизується у процесі становлення людини як особистості, реалізуючись у її конкретних моральних чеснотах. Самореалізація людини як особистості передбачає насамперед уміння орієнтуватися серед моральних цінностей, оскільки, як зауважив французький мислитель Дені Дідро (1713—1784), без чітких понять про загальне благо гідності немає. Важливе також усвідомлення свого призначення, оскільки "той, хто не розуміє свого призначення, частіше всього позбавлений почуття власної гідності", як стверджував російський письменник Федір Достоєвський (1821—1881). А зрештою це почуття має стати помітним у життєдіяльності людини, бо "без яскраво виявленого особистісного втілення в праці, без матеріалізації в ній духовного світу особистості немає почуття власної честі й гідності", як вважав український педагог Василь Сухомлинський (1918—1970).

Отже, є принаймі два значення поняття "гідність", одне з яких пов'язане з визнанням самоцінності кожної людини безвідносно до її реальної життєдіяльності й соціального становища, друге — з конкретними чеснотами людини, її соціальним статусом (у цьому сенсі воно близьке до поняття "честь"). Гідність як визнання самоцінності людини даровано кожному разом із життям. А гідність як визнання чеснот, статусу людини заробляється, заслуговується. Вона може і втрачатися, якщо людина здійснює негідні вчинки.

Поняття «гідність», тобто усвідомлення кожною людиною своєї цінності, значною мірою залежить від людей, що її оточують, їх економічного рівня та політичної самосвідомості. Від їх спроможності утворити та закріпити нерушимі права громадян та нерезидентів. Від зазначено залежить й здатність кожної окремої особистості не заплямувати свою індивідуальність.

«Гідність», якщо взяти її як поняття етичного саморозуміння та рівень морального розвитку людини, показує нам відношення члена суспільства до своєї особистості та ставлення до нього незнайомих людей і оточення загалом. Поняття «гідності» є усвідомленням безумовної цінності кожної людини, яка або вже використала свій потенціал, реалізувавши себе, або має намір розкрити себе в майбутньому. Визначення гідності окремого члена суспільства виходить з поняття рівності людей в етичному сенсі, та рівності прав на повагу, незалежно від статусу в суспільстві. Такий порядок речей стає невід’ємною платформою етичних взаємовідносин між членами суспільства, яке в свою чергу, має визнавати гідність свого окремого члена, не співвідносячи їх з віком людини та її надбань, що вона здобула протягом життя.

3. Категорії «честь» і «гідність» - їх взаємозв’язок і відмінності

"Честь" і "гідність" поняття досить близькі за своїм змістом. Честь - це етична категорія, що включає в себе моменти усвідомлення індивідом свого суспільного значення й визнання цього значення з боку суспільства. Честь визначається в більшості як суспільнаоцінка особистості, певна міра духовних, соціальних якостей людини. В. Лесняк визначає честь як об'єктивну оцінку особистості, що визначає ставлення суспільства до громадянина, соціальну оцінку його моральних та інших якостей.

Гідність визначається ним як внутрішня самооцінкаособистості, власних якостей, здібностей, світогляду, свого суспільного значення. Тобто, честь і гідність це оцінка морально-етичних якостей "зовні" і "зсередини". Честь виступає в якості оцінки людини його оточуючими, думка про нього з боку рідних, близьких, знайомих і колег. Категорія "честь" - це те, що викликає і підтримує загальну повагу і почуття гордості. Честь пов'язана з особистими достоїнствами людини, в основі яких лежать його заслуги перед людьми або передсуспільством. А гідність - це зворотна сторона честі, думка людини про самого себе, його самооцінка, внутрішнє усвідомлення своїх моральних якостей та зовнішніх їх проявів у вигляді вчинків, це потреба людини в схваленні своїх вчинків самим собою, гордість за свої вчинки.

Гідність - поняття більш суб'єктивне. Цим воно відрізняється від честі - категорії об'єктивною. Під гідністю особистості прийнято розуміти усвідомлення самою людиною і його оточуючими факту володіння особою певними позитивними моральними та інтелектуальними якостями. Якщо гідність особистості визначається, перш за все, його власною свідомістю, носить суб'єктивну забарвлення, то честь це в першу чергу об'єктивна, суспільна оцінка особистості, що характеризує неопороченную репутацію людини в суспільстві. Честь і гідність - показники моральної цінності людини. Це як би еталони для визначення моральності людини, яка представляє певну соціальну групу. Жодна людина не може уникнути соціальної оцінки на думці колективу або суспільства. Тому буває і так, що окремі люди намагаються ввести суспільство в оману, прикрасити свої вчинки, щоб отримати суспільне визнання. Тонкий моральний інструмент - почуття власної гідності - допомагає правильно регулювати ціннісні відносини між людиною і суспільством.

Єдність категорій "честь" і "гідність" доповнюється поняттям "репутація" або підкатегорією - "ділова репутація", як об'єктивний елемент цілісної особистості. Репутація виступає найважливішою складовою характеристики особистості. Під репутацією прийнято розуміти створилося спільну думку про переваги і недоліки людини.

Репутація - це характеристика людини, заснована на результатах його діяльності, певний спосіб, що склалося в оточуючих у результаті аналізу здійснених і здійснюваних їм вчинків у професійній та іншої суспільної сфері діяльності. "Репутація громадянина виступає в якості родового поняття, в її основі лежить гідність особистості, а найвищим проявом позитивної репутації є честь".

Щодо тлумачення змісту поняття "ділова репутація" на сьогоднішній день у фахівців немає єдиної думки. Найчастіше під діловою репутацією розуміють "оцінку професійних якостей громадянина і юридичної особи".

Незручності, пов'язані з невизначеністю терміну "ділова репутація" можуть бути також виправлені шляхом розширення використання в цивільному обороті більш ємного терміна "добре ім'я".

Професійну гідність, з одного боку, відображає ставлення інших людей до даного співробітника як до фахівця, професіонала, а з іншого боку, свідчить про ставлення людини до самої себе як до працівника, про усвідомлення ним своїх заслуг, професійних якостей. Професійна гідність є багато в чому

наслідок гідної професії, тобто визначається суспільною значимістю даної професії, її престижем, сформованим громадською думкою. Проте не можна не враховувати і особистого, індивідуального ставлення людини до своєї професії, яке аж ніяк не завжди збігається з об'єктивним становищем у суспільстві людей даної професії.

Ось чому крім поліпшення умов праці і побуту співробітників, піднесення їх авторитету настільки важливе формування і зміцнення професійної гідності кожного працівника, виховання якщо не любові, то належної поваги до обраної професії. Професійну гідність особистості тісно пов'язане з її конкретним положенням у службовому колективі, її особистими заслугами і відповідною їм мірою поваги і пошани, тобто пов'язано з честю співробітника як представника даної професії, конкретного колективу

Морально психологічний аспект честі та гідності закріплені в міжнародних актах щодо захисту честі та гідності «Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження та покарання» більше відома під назвою Конвенція ООН проти катувань — це міжнародний інструмент захисту прав людини, що прийнятий ООН в 1984 році та набув чинності в 1987 році. Конвенція забороняє катування при будь-яких обставинах, забороняє видачу осіб у країни, де для них існує серйозна загроза катувань, та встановлює обов'язковість кримінального переслідування за катування. Станом на вересень 2014 року в конвенції беруть участь 156 держав.

Нагляд за виконанням конвенції здійснює Комітет ООН проти катувань у складі десяти експертів; він робить зауваження по доповідям держав-учасниць конвенції та розглядає скарги на ті держави-учасниці, які визнали відповідну компетенцію комітету, зробив заяву згідно зі статтями 21 і 22 конвенції. В 1992 році прийняті поправки до конвенції, котрі не набули чинності станом на 2012 рік.

В 2002 році був прийнятий, а в 2006 році набув чинності факультативний протокол до конвенції, який створив механізм візитів за моделлю ЄКПП. Ці функції виконує Підкомітет з попередження катувань та інших жорстоких, нелюдських та принижуючих гідність видів звернення та покарання Комітету проти катувань. Також протокол встановлює для держав-учасниць обов'язковість створення національного превентивного механізму.